

17.6.2015

1907/3/15

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUS: RIISTAVUOREN MONIPUOLINEN PALVELUKESKUS

Aika: 22.4.2015

Paikka: Riistavuoren monipuolinen palvelukeskus, Helsinki

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa
Notaari Kaisu Lehtikangas

Riistavuoren monipuolisesta palvelukeskuksesta
Ts. Osastonhoitaja - - - ryhmäkoti Tupasvillasta
Osastonhoitaja- - - arviointi- ja kuntoutusyksikkö Tammihovista

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen Maija Sakslinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja kertoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen suorittamista tarkastuksista sosiaalihuollon yksiköihin. Koska kyse oli ennalta ilmoittamattomasta tarkastuksesta, selvitettiin, miksi näin järjestettyjä tarkastuksia tullaan jatkossa lisäämään.

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkoituksena oli tutustua Helsingin Etelä-Haagassa sijaitsevan Helsingin kaupungin ylläpitämän Riistavuoren monipuolisen palvelukeskuksen tarjoaman hoidon sisältöön ja laatuun.

Tarkastuskohteiksi valittiin ryhmäkoti Tupasvilla ja arviointi- ja kuntoutusyksikkö Tammihovi.

Vanhuksille ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavissa yksiköissä haluttiin selvittää vanhusten saaman hoivan ja hoidon ihmisarvoa kunnioittavaa sisältöä, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesta oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon.

Huomiota kiinnitettiin lisäksi vammaisuuteen liittyviin kysymyksiin.

Riistavuoren monipuolinen palvelukeskus toimitti apulaisoikeusasiamiehelle tarkastuksen jälkeen palotarkastuspöytäkirjan viimeisestä tarkastuksesta.

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Riistavuoren monipuolinen palvelukeskus sijaitsee Helsingissä Etelä-Haagan kaupunginosassa. Palvelukeskus on toiminut aikaisemmin vanhainkotina ja on muutettu palveluasumisyksiköksi vuonna 2011. Vanhainkoti peruskorjattiin 2000 -luvun alkuvuosina. Mm. asukashuoneet muutettiin pääosin yhden ja kahden hengen huoneiksi. Palvelukeskuksessa on neljä ryhmäkotia, joissa on yhteensä 94 asukaspaikkaa muistisairaille, geropsykiatrisille ja toimintarajoitteisille vanhuksille sekä lyhytaikais- tai arviointi- ja kuntoutusjaksoilla oleville. Lisäksi palvelukeskuksessa on palveluasuntoja.

Palvelukeskuksen aula on valoisa ja viihtyisä ja siellä sijaitsee ruokailutila, jossa ryhmäkodeissa, Riistavuoren palvelutalossa ja vielä kotona asuvat vanukset sekä talon henkilökunta voivat käydä aterioimassa ja kahvilla.

Muita palveluita tarjosivat mm. kirjasto, atk:n käyttöopastus, kaksi kuntosalia, puutyöhuone, käsityöhuone ja rentoutumishuone. Asukkaiden käytössä oli myös takkahuone saunoineen ja porealtaineen. Ilmapiiiri talossa oli rauhallinen.

Ryhmäkodeissa on pääsääntöisesti yhden hengen huoneita. Jokaisessa ryhmäkodissa on kuitenkin 4–6 kahden hengen huonetta.

RYHMÄKOTI TUPASVILLA

Ryhmäkoti Tupasvilla on 26 paikkainen yksikkö muistisairaille vanhuksille. Monilla heistä on myös eriasteisia liikunta- ja toimintarajoitteita. Asukkaista neljä on miehiä ja 22 naista ja ikäjakauma on 67–102 vuotta. Ryhmäkodin asukkaista yksi on ruotsinkielinen. Hän kuitenkin puhuu suomea. Yksikössä on myös henkilökuntaa, jotka osaavat tyydyttävästi ruotsia. Kaikki ryhmäkodin asukkaat tarvitsevat runsaasti apua. Joillekin riittää sanallinen ohjaus. Osastonhoitajan mukaan ryhmäkotiin saapuvat uudet asukkaat ovat nykyään huonokuntoisempia kuin aikaisemmin. Kaksi asukasta on lähes vuoteeseen hoidettavia, mutta heidätkin avustetaan heidän voimiensa mukaan lyhyeksi aikaa pyörätuoliin istumaan.

Terveydenhoito

Palvelualueen kotihoidonlääkäri on paikalla ryhmäkodissa kerran viikossa puolipäivää ja on muulloin tavoitettavissa puhelimitse virka-aikaan. Yhteistyö on onnistunut hyvin. Lääkkeet hankitaan joko annosjakeluna apteekista tai omaisten hoitamana. Annosjakelu kuuluu palvelumaksuun. Osastonhoitajan mukaan rauhoittavia lääkkeitä käytetään osastolla vähän. Unilääkettä (melatoniini) käyttää yksi asukas.

Fysioterapia / kuntoutus

Ryhmäkodin omassa käytössä oli päivittäin fysioterapeutti puoli päivää. Hän kartoitti uusien asukkaiden toiminnan ja kuntoutusmahdollisuudet ja opasti henkilökuntaa kuntouttavassa työotteessa. Asukkailla on mahdollisuus saada yksilöllistä fysioterapiaa, mikäli ryhmäkodissa näin arvioidaan. Myös säännöllistä ryhmäkuntoutusta oli tarjolla. Fysioterapian palvelut sisältyvät asiakasmaksuun.

Osastonhoitajan mukaan talon toimintaperiaatteena on kuntouttava työote ja asukkaiden omatoimisuus. Asioita ei tehdä asukkaiden puolesta, jos asukkaalla itsellä on toimintakykyä suoriutua tehtävästä tai toiminnosta.

Suun hygienia ja terveys

Osastonhoitajan mukaan suun hygieniasta huolehdittiin pesemällä asiakkaan hampaat kerran tai kaksi kertaa päivässä, proteesit tarvittaessa useamminkin. Aasukkaat ovat käyneet hammashoidossa terveysasemalla, josta aikoja on saanut hyvin. Osa omaisista vie asukkaat heidän yksityisille hammaslääkäreilleen.

Suihku / sauna

Aasukkaat käyvät suihkussa tai saunassa vähintään kerran viikossa ja pikkupesut tehdään päivittäin. Jos asukas haluaa käydä suihkussa päivittäin, tämä merkitään hoitosuunnitelmaan ja toimitaan näin. Ryhmäkodissa on oma, tilava sauna ja se lämmitetään kerran viikossa ja asukkaiden pyynnöstä. Kesähelteillä suihkussa käyntiä lisätään.

Ateriat, nesteytys

Palvelukeskuksen alakerrassa on ravintola, jossa asukas voi käydä niin halutessaan hoitajan tai omaistensa kanssa.

Ryhmäkodissa on aamiainen alkaen klo 8.30–10.00. Tarvittaessa aamiaista tarjotaan aikaisemmin ja yölläkin tarjotaan välipalaa. Lounas alkaen klo 12.30, päiväkahvit n. klo 15.00, päivällinen alkaen 17.30–18 ja iltapala alkaen noin klo 20. Aasukkaat saavat nukkua aamulla niin kauan kuin haluavat ja he saavat ottaa ruokaa haluamansa määrän. Pääosa asukkaista aterioi säännöllisesti ryhmäkodin tiloissa. Osa asukkaista on syötettäviä, osa vaatii vierellä oloa ja ohjausta.

Mehu- ja vesikannuja on aina tarjolla yhteisissä tiloissa ja aterioilla valvotaan myös nesteiden kulutusta. Erillisiä nestelistoja on ollut käytössä vain, jos lääkäri on kokenut sen tarpeelliseksi jonkun asukkaan kohdalla.

Vessassa käynnit ja vaipat

Kaikki asukkaat, jotka voidaan, viedään vessaan päivittäin useamman kerran niin kauan kuin asukkaan kunto antaa siihen myöten. Jos asukas on jo lähes vuoteeseen hoidettava, häntä ei enää viedä vessaan. Aasukkailla on käytössään riittävä määrä erilaisia vaippoja.

Saattohoito

Riistavuoressa kaikki asukkaat voidaan hoitaa loppuun saakka. Omaisilla on mahdollisuus halutessaan yöpyä ryhmäkodissa. Mikäli asukas on kahden hengen huoneessa, voidaan hänelle järjestää yhden hengen huone siten, että huoneessa asuva toinen asukas siirtyy saattohoidon ajaksi toiseen huoneeseen. Tästä menettelystä on sovittu jo asukkaiden tullessa hoitoon uuden asukkaan ja hänen omaistensa kanssa.

Ulkoilu/virkistys

Osastonhoitaja kertoi, että ulkoilu on ryhmäkodissa kesällä huomattavasti aktiivisempaa kuin kylminä vuodenaikoina. Ulkoiluksi katsottiin sekä tilavilla parvekkeilla oleilu että hoitajan avustama kävely / pyörätuoliulkoilu piha-alueella tai lähiympäristössä. Talvella osa asukkaista ei ulkoillut, koska he kieltäytyivät ulkoilusta (kaikille tarjottu ulkoilumahdollisuutta). Lumisina päivinä katujen hoitamattomuus hankaloitti ulkoilua. Kaikilla asukkailla oli ulkoiluun sopivia vaatteita. Tavoite oli että kaikki ulkoilisivat kuitenkin vähintään kerran viikossa. Jos asukas on tottunut ulkoilemaan päivittäin, asia merkitään hänen hoitosuunnitelmaansa ja hänelle

järjestetään tämä mahdollisuus maksutta. Ryhmäkodissa käy vapaaehtoisia, jotka osallistuvat asukkaiden ulkoilutukseen.

Palvelukeskuksen piha ja lähiympäristö on viihtyisä ja tarkastuspäivänä joitain asukkaita näkyi ulkoilemassa pihalla.

Virkistystoiminta oli enemmänkin hyvää yhteistä arkea ja keskustelu- ja lukutuokioita kuin suurempia yhteistilaisuuksia. Omahoitajan tehtävänä oli järjestää asukkaalle sellaista toimintaa, josta hän oli aikaisemmin nauttinut. Viime kesänä ryhmäkodin asukkaat olivat retkellä Haltialan kotieläintilalla ja omaiset saivat osallistua retkelle.

Osa omaisista vieraili osastolla säännöllisesti, osa harvemmin. Osastonhoitajasta tämä oli ymmärrettävää, koska asukas ei välttämättä sairaudesta johtuen enää tuntenut omaisiaan ja vierailut saattoivat olla siksi omaisille hämmentäviä.

Vammaisuus/esteettömyys

Rakennuksen etupiha on tasamaata ja rakennuksen ulko-oven lähetyvillä on autolle invapysäköintipaikka ja talon edessä on palvelulinjan pysäkki. Talossa on tilavat hissit ja ryhmäkotien käytävillä on tukikaiteet. Sisätilat ovat esteettömät ja ryhmäkotien käytävien valaistus on hyvä. Huoneisiin on asennettu hälytyslaitteet, mutta ne eivät ole käytössä. Asukkaat eivät pääsääntöisesti enää osaa käyttää rannehälytintä. Ryhmäkodissa ei tarkastusajankohtana ollut sokeita tai kuuroja henkilöitä.

Rakennuksen pihalle on tehty kävelypolku, jossa on tukikaiteet liikkumisen tukemiseksi.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Ryhmäkodin ovi on aina lukossa, jotta asukkaat eivät poistu ilman saattajaa ryhmäkodista. Osa asukkaista oli hyvin nopeita liikkujia, vaikka muistamattomia. Osastonhoitajan mukaan talossa käytetään rajoitustoimenpiteitä mahdollisimman vähän. Rajoitustoimenpiteistä päättää moniammatillinen tiimi, johon kuuluu lääkäri, fysioterapeutti, vastaava sairaanhoitaja ja omahoitaja. Rajoitustoimenpiteistä keskustellaan myös asukkaan ja omaisten kanssa. Rajoitustoimenpiteet kirjataan hoitosuunnitelmaan ja niitä arvioidaan kolmen kuukauden välein. Rajoitustoimenpiteinä oli käytössä vuoteen laitojen nosto ja vyön laitto pyörätuoliin, jolla estettiin vanhuksen putoaminen.

Hoitosuunnitelmat

Osastonhoitaja kertoi, että kun ryhmäkotiin tulee uusi asukas, hoitosuunnitelman tekeminen aloitetaan heti ja tehdään kahden viikon kuluessa. Suunnitelmia arvioidaan kolmen kuukauden välein. Ensimmäinen hoitoneuvottelu pidetään noin kuukauden kuluttua asukkaan saapumisesta. Omaiset ja asukas osallistuvat hoitosuunnitelman laadintaan ja allekirjoittavat sen. Uuden asukkaan tullessa selvitetään mm. hänen hoitotahtonsa.

Sosiaalityön rooli ja neuvonta sekä omaisten palautteet

Riistavuoressa on yksi sosiaalityöntekijä ja ryhmäkodissa on puolipäiväinen sosiaaliohjaaja, joka auttaa mm. etuuksien hakemisessa.

Omaisten toivotaan antavan palautetta välittömästi suoraan hoitajille, jotta asiaan voidaan puuttua heti. Palautejärjestelmä on koettu riittäväksi, eikä ryhmäkodista ole tehty muistutuksia.

Henkilökunta

Ryhmäkodissa työskentelee osastonhoitajan lisäksi 3 (jatkossa 4) sairaanhoitajaa ja 13 lähihoitajaa, sekä fysioterapeutti ja sosiaaliohjaaja puolipäiväisinä. Henkilöstömitoitus on 0,69. Kaikki työntekijät ovat tällä hetkellä naisia. Osastonhoitajan mukaan henkilökunnan vaihtuvuus on ollut vähäistä ja työilmapiiiri hyvä.

Aamu- ja iltavuorossa on työntekijöitä 6-4. Yössä on paikalla 1 työntekijä, jolla on mahdollisuus pyytää apua tarvittaessa palvelutalosta tai toisesta ryhmäkodista. Palvelutalon yöhoitaja käy vähintään kerran yössä yksikössä. Avuntarvetta esiintyy vain harvoin. Viikonloppuisin henkilökunnan määrä on vähäisempi, 4-5 aamuvuorossa ja iltavuorossa 4 hoitajaa.

Työtilanteesta ja viihtyvyydestä keskusteltiin yhden sairaanhoitajan kanssa, joka kertoi viihtyvänsä työpaikassaan ja arvioi hoidon laadun olevan hyvä.

Havainnot

Ryhmäkodin tilat todettiin tarkastuksella viihtyisiksi ja raikkaiksi. Ilmapiiiri oli tarkastushetkellä hyvin rauhallinen, mutta osastonhoitajan kertoman mukaan tilanne saattaa muuttua varsinkin illalla ennen nukkumaan menoa rauhattomaksi.

Yhden hengen huoneet olivat viihtyisästi kalustettuja asukkaiden omilla huonekaluilla (vuode, yöpöytä ja nojatuoli olivat talon omaisuutta) ja niissä oli tilava kylpyhuone liukuovella.

Kahden hengen huoneet olivat ahtaampia, eikä niissä ollut tarkastajien arvion mukaan riittävää yksityisyyden suojaa. Osastonhoitajan mukaan niihin oli saatavissa sermiä eikä hoitotoimia tehty huoneissa siten että toinen asukas olisi ollut paikalla.

Yhteistilat olivat valoisat ja viihtyisät ja käytävät niin leveät, että niissä pystyi liikkumaan turvallisesti.

ARVIOINTI- JA KUNTOUTUSYKSIKÖ TAMMIHOVI

Tammihovi on kuntoutusta ja arviointia tarjoava yksikkö, jonne asiakkaat tulevat pääsääntöisesti sairaalan tai kotihoidon läheteellä. Kuntoutumisjakson keston keskimääräiseksi tavoitteeksi on asetettu 6 viikkoa, mutta tosiasiasa asiakkaat ovat ryhmäkodissa keskimäärin 11 viikkoa ja pisimmillään jopa 10 kuukautta. Osastonhoitajan mielestä ryhmäkodissa asuminen ei ollut laitoshoidoa eikä palveluasumista vaan toimintaa, jonka tarkoitus oli tukea kotona asumista.

Asuminen ryhmäkodissa maksaa 29,80 euroa /vrk. Vuorokausimaksu ei sisältänyt lääkkeitä, hygieniatuotteita, vaippoja tai hoitolappuja, jotka asiakas joutuu maksamaan itse. Osastolle on koottu pieni vaippa- ja hoitotarvikevarasto, koska asukas saattoi tulla yksikköön rahattomana ja ilman tarvittavia hoitotarvikkeita. Hoitovuorokausimaksut eivät sisältyneet hoitomaksukaton alaisiin menoihin, joten tarvittaessa Riistavuoren oma sosiaalityöntekijä haki niihin maksunalennusta.

Osastonhoitaja kertoi, että joissain Helsingin arviointi- ja kuntoutumisyksiköissä annettu palvelu on laitoshoidoa. Päivämaksu on tällöin kalliimpi, mutta palvelupakettiin sisältyvät em. lääke- ja hoitotarvikkeet. Keskusteltiin, olisiko asiakkaiden kannalta selkeämpää, jos palvelua annettaisiin aina samalla tavalla.

Tammihovissa on 28 paikka ja tarvittaessa voidaan ottaa yksi kuntoutuja ylipaikalle. Tarkastuksen aikana yksikössä oli 28 asiakasta. Asiakkaista on miehiä 11 ja naisia 17. Asiakkaiden ikäjakauma on 67–95 vuotta. Yksi asiakas oli venäjänkielinen. Yksikön henkilökunnasta kaksi hoitajaa oli venäjänkielisiä.

Asiakkaat ovat varsin raskashoitoisia ja paljon tukea tarvitsevia, koska asiakaspaikat eivät ole tarkoitettuja pysyviksi. Tällöin asiakasryhmä vaihtuu useasti kuntoutusaikana, kun uusia asiakkaita tulee ja toisia siirrytään kotiin tai hoivakotiin. Asiakkailla saattaa olla myös sosiaalisia ja alkoholista aiheutuvia ongelmia, joka on vaikeuttanut kotona selviämistä. Monella on myös muistisairautta.

Hoitojakson jälkeen 58,7 prosenttia palaa kotiin asumaan kotihoidon tuen turvin ja loput siirtyvät pysyvästi ympärivuorokautiseen asumispalveluun. Osastonhoitaja kertoi, että osa kotiin palanneista asiakkaista selvisi kotona kotihoidon turvin vain vähän aikaa. Tarvittaessa aloitettiin uusi arviointi- ja kuntoutusjakso. Kotiin palanneita pyrittiin tukemaan myös siten, että he osallistuisivat ainakin kerran viikossa johonkin Riistavuoren järjestämään ryhmätoimintaan, jotta heillä olisi myös kotiuduttuaan mielekästä kuntouttavaa toimintaa. Näin asiakkaan seuranta ei jäisi vain kotihoidon käyntien varaan.

Mikäli asiakas ei pysty palaamaan turvallisesti kotiin, yksiköstä annetaan SAP-arvio SAS-työparille, joka tekee hoitotasopäätöksen ja ratkaisee vanhuksen tulevan asumismuodon.

Arviointi- ja kuntoutumispalvelut

Osastonhoitaja kertoi, että he saavat osalta asiakkaita ja omaisia kritiikkiä tarjoamistaan palveluista. Jotkut kokevat asiakkaan saavan huonoa palvelua, kun häntä ei enää esimerkiksi syötetäkään kuten kotona vaan istutaan vieressä ja tuetaan oma-aloitteista syömistä. Purnausta on tullut myös siitä, että vain aamupala on mahdollista saada omaan huoneeseen ja muuten pitää aterioida yhteisissä tiloissa.

Toiminnan idea on kuitenkin tukea ja vahvistaa asiakkaan kaikenlaisia voimavaroja, jotka mahdollistaisivat kotona asumisen mahdollisimman pitkään.

Ryhmäkodissa on 1,5 fysioterapeuttia, jotka laativat fysioterapiasuunnitelmat uusille asiakkaille ja seuraavat heidän kehitystään koko jakson ajan. Ohjattua kuntosaliharjoittelua on asiakkaalle kaksi kertaa viikossa.

Toimintaterapeutti ja sosiaaliohjaaja selvittävät ja ohjaavat asiakkaita havaitsemisissaan ongelmakohtissa. Asiakkaille on monenlaisia ryhmätoimintoja tarjolla jokaiselle viikon päivälle. Ryhmiä on mm. muistisairaille, alkoholi-ongelmista kärsiville, miesten ryhmä ja jumpparyhmä. Hoitajat kannustavat asiakkaita osallistumaan mahdollisimman aktiivisesti tarjolla olevaan toimintaan. Koekeittiössä on mahdollista selvittää valvotusti, kuinka asiakas jatkossa selviäisi kotona keittiöaskareista ja minkälaisen tuen avulla hän kotona vielä selviäisi.

Asiakkaat käyttävät jakson aikana omia vaatteitaan. Asiakkaat voivat aamiaiselle yöpuvussa, mutta muuten pukeudutaan normaalisti päivävaatteisiin. Arjen kuntoutusta ovat kävely, portaissa liikkuminen, omatoiminen ruokailu ja säännöllinen vessassa asiointi. Kaikessa pyritään siihen, että asiakkaan fyysiset, henkiset ja sosiaaliset voimavarat kohoaisivat jakson aikana ja hän kokisi olevansa kykenevä palaamaan turvallisesti kotiin.

Terveydenhoito /fysioterapia

Kotihoidon lääkäri käy ryhmäkodissa kaksi kertaa viikossa ja on puhelimitse tavattavissa ja konsultoitavissa virka-aikana. Tarvittaessa hoitajat ovat yhteydessä päivystykseen. Heillä on

myös mahdollisuus olla öisin yhteydessä Riistavuoren omaan päivystävään sairaanhoitajaan. Lääkkeiden kulutus on samaa tasoa kuin muissakin talon ryhmäkodeissa.

Ateriointi

Tavoitteena on, että suurin osa asiakkaista kävisi syömässä alakerran isossa ruokalassa ja valitsisi haluamansa ruuat linjastolta. Osastonhoitaja kertoi, että moni asiakkaista haluaa syödä ateriat ryhmäkodissa, kokien sen helpommaksi ja turvallisemmaksi. Asiakkaiden painoa seurataan, ja alipainoriskissä oleville järjestetään ruokaryhmätoimintaa. Osa asiakkaista eli kotona hyvin yksipuolisella ravinnolla ja siksi ruuan monipuolisuuteen kiinnitettiin huomiota. Ruuan ja juoman tarjonta oli samankaltainen kaikissa ryhmäkodeissa.

Suihku /sauna

Suihku- ja sauna on vähintään kerran viikossa ja aina asiakkaan niin toivoessa. Yhteiset saunatilat olivat täälläkin viihtyisät ja tilavat.

Vessassa käynnit / vaipat

Kaikki ryhmäkodin asiakkaat (yhtä vaikeasti vammautunutta asiakasta lukuun ottamatta) käyvät vessassa joko itsenäisesti tai avustetusti. Vaippojen tarve vaihtelee ja kaikki eivät niitä tarvitse.

Ulkoilu

Ulkoiluun pyritään kannustamaan ja osastolla on tukityöllistetty henkilö, jonka tehtävänä on tukea ulkoilua. Henkilökunnan määrää ollaan myös nostamassa, jotta mm. ulkoilu ei jäisi vähälle ainakaan resurssipulasta johtuen.

Esteettömyys

Palvelukeskus ja Tammihoivi on suunniteltu esteettömäksi eikä puutteita siltä osin havaittu. Hälytyslaitteet annettiin kaikille ja osa käytti niitä, osa palautti ne hankalina tai tarpeettomina. Osa muistisairaista asiakkaista ei osaa käyttää hälytyslaitteita.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Sängyn laidat nostetaan, jos asiakas itse näin toivoo, tai lääkärin määräyksestä. Ryhmäkodissa ei ole minkäänlaisia turvavöitä käytössä.

Sen sijaan tarkastuksella ilmeni, että ryhmäkodin ovi on aina lukossa. Tarkastajat pitivät tätä ongelmallisena, koska kaikki asiakkaat eivät olleet muistisairaita, ja näin ollen heidän pitämistään lukitussa tilassa ei voinut pitää perusteltuna.

Osastonhoitaja kertoi miettineensä itsekkin asiaa, ja lupasi viedä asiaa eteenpäin. Tavoitteena on kehittää turvallinen tapa, joka mahdollistaisi ei-muistisairaiden asiakkaiden liikkumisvapauden jatkossa itsenäisesti siten, ettei ovi kuitenkaan jäisi auki.

Hoitosuunnitelmat ja asiakaspalaute

Osastonhoitaja kertoi, että ryhmäkodin luonteesta johtuen hoitosuunnitelmiin ja tavoitteisiin jouduttiin paneutumaan tavallista huolellisimmin, jotta kaikilla olisi selkeästi koko ajan mielessä, mihin kunkin asiakkaan kohdalla nimenomaan pyritään, jotta kuntoutus ja arviointi onnistuisivat. Hänen mielestään tässä asiassa oli vielä varaa kehittyä.

Osastonhoitaja korosti, että yksikkö poikkeaa normaalista pitkäaikaisryhmäkodista juuri siinä, että asiakkaita saattaa olla yli 120 vuodessa normaalin 30 sijasta. Hoitosuunnitelma laaditaan aina asiakkaan tullessa ja sitä arvioidaan säännöllisesti. Tämän lisäksi jokaisesta asiakkaasta tehdään RAI-arvio (vähintään yhden kerran). Hoitajilta menee huomattavasti työaikaa kirjaustyöhön.

Osastonhoitaja kertoi, että omaisten palaute saattoi olla aika napakkaa, jos asiakas päätettiin kotiuttaa. Vaikka omaiset olivat kuntoutuksen alkaessa tietoisia siitä, että kotiuttaminen oli mahdollista ja siihen pyrittiin, he saattoivat käytännön toimin kuitenkin jopa estää vanhuksen kotiinpaluun. Omaiset saattoivat ottaa vanhukselta avaimet pois, jolloin kotikäynti (jonka tarkoituksena on selvittää asiakkaan mahdollisuudet pärjätä olemassa olevassa asunnossaan, mahdolliset asunnon muutostyöt, jotta asuminen olisi turvallista, sekä asiakkaan kokonaisvaltainen toiminta hänelle tutussa ympäristössä) oli mahdotonta. Tällaisten omaisten kanssa neuvottelu oli myös henkilökunnalle varsin raskasta, vaikka usein oli ymmärrettävääkin, että väsynyt omainen saattoi kokea vanhuksen kotiinpaluun raskaaksi. Jos asiakkaan kotiinpaluun osoittautui mahdottomaksi asiakkaan toimintakyvyn, turvallisuuden tai asunnon toimimattomuuden vuoksi, asiakkaalle haettiin SAS-työparilta hoitotasoratkaisua ja jatkohoitopaikkaa. Tällaisessa tilanteessa asiakkaan kuntoutusjaksoa jatkettiin siihen saakka kunnes asiakas pääsi siirtymään pysyväispaikalle esimerkiksi ryhmäkotiin.

Ennen vanhuksen kotiutusta järjestettiin kotiutuskokous johon osallistuivat asiakas, omainen, vastuuhoitaja, ak-yksikön sosiaaliohjaaja sekä kotihoidon työntekijä. Tarvittaessa kokoukseen osallistui myös sosiaalityöntekijät Riistavuoresta ja alueelta sekä vastaava sairaanhoitaja tai osastonhoitaja. Kokouksessa käytiin läpi kaikki kotiutukseen liittyvät asiat ja kotiutuminen pyrittiin järjestämään asiakkaalle mahdollisimman turvalliseksi. Ak-jakson jälkeen hoitovastuu siirtyi kotihoidolle, jonka tehtävänä oli jatkaa kuntoutusta sovitusti ja huolehtia vanhuksen käynneistä Riistavuoren palvelukeskuksen toiminnallisissa ryhmissä. Jokaiselle arviointi- ja kuntoutusjaksolla olevalle asiakkaalle pyrittiin löytämään sopiva ryhmä ak-jakson aikana. Kotiin paluun jälkeen tavoitteena oli, että asiakas jatkaa ryhmässä käyntiä myös kotoa käsin. Jos kotihoito totesi, ettei asiakas pärjää kotona, asiakkaalla on mahdollisuus palata Tammihoviin kahden viikon sisällä kotiutumisesta (2 viikon paluuntakuu). Aiemmin osastolta saatettiin tehdä lyhyitä 3-7 päivän kotikokeiluja. Nyt paluu aikaa on pidennetty.

Henkilökunta

Yksikköön saadaan kaksi uutta lähihoitajan toimea keväällä, mitä osastonhoitaja piti erittäin hyvänä ja toivoi sen helpottavan työkiireitä. Tämän jälkeen ryhmäkodissa työskentelee osastonhoitaja, vastaava sairaanhoitaja, 5 sairaanhoitajaa, 10 hoitajaa, 1,5 sosiaaliohjaajaa ja 1,5 fysioterapeuttia. Henkilöstömitoitus on 0,71.

Yksikön henkilökunnalle on tarjottu työnohjausta, koska henkilökunta joutuu usein haasteellisiin tilanteisiin asiakkaiden ja omaisten kanssa liittyen mm. kotiutuksiin.

Tarkastajat keskustelivat yhden lähihoitajan kanssa, joka kertoi viihtyvänsä työssä. Hän teki mielellään yövuoroja, koska koki ne työntäyteisiksi. Varsinkin kello neljän aikaan yöllä monet asiakkaat heräilivät ja halusivat seuraa. Yöhoitaja koki öiset vaipanvaihdot tekniikkalajiksi, johon oli saanut niin hyvän koulutuksen, ettei kokenut sitä rasittavaksi. Hoitaja toimi päivävuorolla yhden asiakkaan omahoitajana ja pyrki järjestämään tällöin ainakin puolituntia yhteistä aikaa keskusteluun ja esimerkiksi asiakkaan hiusten laittoon.

Havainnot

Tarkastajat olivat aluksi yllättyneitä pelkistetyistä asiakashuoneista. Osastonhoitaja kertoi tämän johtuvan nimenomaan siitä, että asuminen yksikössä on väliaikaista ja että asiakkaat

eivät kotiutuisi yksikköön. Toive on, etteivät asiakkaat toisi huoneisiin kotoaan muuta kuin esimerkiksi valokuvia ja lempityynyn tai huovan. Yksikön tarkoituksena on kuntouttaa asiakas palaamaan omaan kotiinsa eikä tehdä arviointipaikasta kotia. Siksi yksikön yleisilme oli jonkinlainen sairaalan ja kodin välimuoto. Omia televisioita ei sallita, koska oma televisio huoneessa passivoi asiakasta (ei halua lähteä liikkeelle). Yksikössä on yksi televisio ja asiakkaiden on yhdessä sovittava, mitä ohjelmaa televisiosta katsotaan. Huonejako oli samanlainen kuin edellisessäkin yksikössä. Koska vuokrasopimuksia ei tehty, asiakas voitiin myös tarpeen mukaan siirtää yhden hengen huoneesta kahden hengen huoneeseen.

Tarkastajat keskustelivat yhden asiakkaan kanssa, joka kertoi olleensa neljässä eri kuntoutusyksikössä ja pitävänsä Tammihovia kaikkein parhaimpana paikkana. Nyt kuntoutus oli ollut monipuolista ja ote aktiivinen ja hän kertoi neljässä kuukaudessa vointinsa parantuneen huomattavasti. Hän toivoi pääsevänsä parin kuukauden päästä kotiin. Hän arvioi, että kuntoutuspaikan henkilökunta oli motivoivaa. Asiakkaan mielestä oleellista oli kunkin oma asenne ja halu käyttää saatavilla olevia palveluja. Hän kertoi kuitenkin havainneensa, että joidenkin asiakkaiden muistisairaus voi olla niin vaikea, että silloin motivaatiota on vaikea pitää yllä.

TEEMA-VAMMAISUUS

Tarkastuksella tehtyjen havaintojen mukaan Riistavuoren monipuolinen palvelukeskus on tiloiltaan esteetön rakennus. Ryhmäkodeissa on sijoitettu asukkaiden yhteistilojen välittömään läheisyyteen työntekijöiden työpiste ja tietokone, jotta työntekijät ovat lähempänä asukkaita ja heidän apunaan.

TOIMENPITEET

Tarkastuksen johdosta apulaisoikeusasiamies Sakslin totesi, että Riistavuoren monipuolisessa palvelukeskuksessa vanhukset saavat hyvää, laadukasta ja virikkeellistä hoitoa, hoivaa ja kuntoutusta.

Yksityisyyden suojan puute kahden hengen huoneissa kiinnitti apulaisoikeusasiamiehen huomiota.

Arviointi- ja kuntoutusyksikössä tehtävää työtä Sakslin arvioi monipuoliseksi ja haastavaksi. Sakslin kiinnitti huomiota siihen, että yksikön ulko-ovi on lukossa. Hän piti tärkeänä, että yksikön ulko-oven lukitusjärjestelyt suunnitellaan sellaisiksi, että muistisairaiden asiakkaiden turvallisuus taataan mutta samalla huolehditaan muiden asiakkaiden liikkumisvapaudesta.

Sakslin pyysi Helsingin sosiaalivirastolta selvitystä siitä mihin erilaiset laskutuskäytännöt sosiaali- ja terveystieteiden kuntoutusyksiköissä perustuivat ja toteuttaako käytäntö asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun. Sakslin pyysi sosiaali- ja terveystieteiden virastoa antamaan lausuntonsa tästä asiasta 15.9.2015 mennessä.

Tämä pöytäkirja lähetetään Riistavuoren monipuoliseen palvelukeskukseen ja Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden virastolle.

Pöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Etelä-Suomen aluehallintovirastoon.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Pirkko Äijälä-Roudasmaa
Oikeusasiamiehensihteeri